

Fabriek
ELEN
ELEN
NEN,
eg 329,
M.
ag Catalogus.
C. B. TEN

VOLUTIE
KUNDE

RIES.
O.
ijgbaar.
verschoren :

schap,

NCK.
and f 175.
ar voorhanden

erland,

RAAT.

RIJTT, A. W.
KING, M. P.
DER VEGTE.

erkrijgbaar ten
te Amsterdam
tersgracht 207

J. BOLT.

EWIJK

RMSEK.

ekering,

aten, enz.

ndel,

UL

dsen

erscheen :

inen.

EL.
nd f 2.90.
orhanden.

THECK
ok Singel.
land.
afdoend en
hting f 0.50.
onschade-

uwlijders,
legen aam-

n f 0.75.
ntvallen
f 1.10.
5.50.
ochures.

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124.)

Zondag 26 Juni 1904. No. 1382.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonneementen en Advertentie- en Administratie; Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.
Inzendingen, die later dan Donderdag's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor de Buitenland per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonneementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertentie: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elken regel meer 20 Cent.
Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereen. 12 Ct. p. regel.

Van de tien geboden.

XXIII.

HET TWEEDE GEBOD.

XII.

Tot het werk der bediening.
Efeze 4 : 12.

„Wij gelooven, dat deze Heilige Schrift den wille Gods volkomenlijk vervat, en dat al 'tgene de mensch schuldig is te gelooven, om zalig te worden, daarin geoorloofd geleerd wordt. Want overmits de geheele wijze des dienstes, die God van ons eischt, aldaar in 't lange beschreven is, zoo is 't den menschen, al waren 't zelfs Apostelen, niet geoorloofd, anders te leeren, dan ons nu geleerd is door de heilige Schrifturen; ja, al ware het ook een Engel uit den Hemel, gelijk de Apostel Paulus zegt.”

In deze woorden van het zevende artikel harer Geloofsbelijdenis, spreken de Gereformeerde kerken in Nederland het groote beginsel van de Reformatie uit, dat de Schrift het eenig richtsnoer is voor der Christenen geloof en leven, en dat mitsdien al wat daartegen ingaat moet verworpen.

De Schrift, als Gods geopenbaarde Wil, geldt dus als een absolute, een volstrekte norm. Alle andere normen moeten zelf daaraan getoetst en, als zij er niet mee overeenkomen, voor het gezag der Schrift wijken.

Men moet Gode meer gehoorzamen dan de menschen.

En menschelijke normen staan dan ook niet naast, maar onder de Schrift; hebben slechts bindend gezag, voor zoover zij in haar zijn gegrond.

Van daar dan ook het hooge zelfgevoel eener alleen aan Gods Woord gebonden ziel, dat zich uitsprekt in die andere woorden van dit artikel zeven: „Men mag ook geener menschen schriften, hoe heilig zij geweest zijn, gelijken bij de Goddelijke Schrifturen, noch de gewoonten bij de waarheid Gods (want de waarheid is bovenal), noch de groote menigte, noch de oudheid, noch de successie van oude tijden of personen, noch de concilien, decreten of besluiten; want alle menschen zijn uit zich zelve leugenaars en ijdelers dan de ijdelheid zelve.”

Een Gereformeerd Christen erkent geen ander gezag dan dat van God Zelf.

Hij, de Almachtige, is zijn Wetgever.

En hij erkent mitsdien het gezag, dat menschen over hem oefenen, slechts voor zoover het Gode belijft, hem door hunne hand te regeren, en de wetten die menschen hem opleggen, slechts voor zoover die wetten in Gods Wet zijn gegrond.

Tot de „wijze des dienstes” van God geëischt en in Zijn Woord beschreven, behoort ook de wijze van eeredienst. In den Christelijken eeredienst nu, gelijk zij onder den invloed van Rome geworden was, zag de Reformatie een God op andere wijze vereeren, dan Hij in Zijn Woord bevelen heeft.

Met name zag zij dit in wat van den Roomschen eeredienst de kern is, de Mis. Vooral op dit stuk kwam de tegenstelling tusschen Roomschen en on-Roomschen op het sterkst uit.

Als Sacrament des Altaars, is de Mis voor het Roomsche bewustzijn het „Allerheiligste”, omdat Jezus, de allerheiligste persoon, er in tegenwoordig is.

Als onbloedig offer, is zij voor den Roomschen Christen de heiligste handeling; is dit werk der bediening, in den meest eigenlijken zin een priesterlijk werk, de luisterrijkste glans die den priester omgloort. Door de aanwezigheid van Christus Zelf, onder de gedaanten van brood en wijn, wordt ieder kerkgebouw voor den Roomschen Christen, in den letterlijken zin, een huis Gods. Als hij het voorbij gaat of het binnentreedt of er vertoef, bewijst hij er eere en aanbidding aan, omdat Christus er is in het heilig Sacrament. Hij begroet het door het hoofd te ontbloeten of te zeggen: Geloof en gedankt zij ten allen tijde het allerheiligste en goddelijke Sacrament des Altaars.

En hij aanbidt en vereert voor zijn bewustzijn dan God.

Als hij, zooveel in zijn macht is, bijdraagt tot versiering van kerk, altaar, tabernakel of andere meubelen, welke voor of bij het Sacrament gebruikt worden, vereert hij daarin God.

Als hij de Mis bijwoont, wordt hem niet alleen de vergeving zijner zonden en de genaden toegepast, maar hij brengt daardoor ook de hoogste eere aan God.

Het Misoffer komt ten goede aan de levenden, maar ook aan de zieluist zijner dooden.

En de mystiek heeft in de taal van het

hart, in woorden van teedere innigheid, dan ook bezongen de glorie van het Allerheiligste.

Met opzet wijzen wij hier op, om de diepte van de tegenstelling te doen uitkomen, maar ook om te doen beseffen, wat het aan het eerste geslacht der Reformatie moet hebben gekost, om te breken met de Mis.

Gehoren en opgevoed in de Protestantse wereld, voelen wij voor dit alles niets. Velen der onzen weten niet eens meer wat de Mis is, wat zij beteekent. Haar vrij gecompliceerde ceremonien of plechtigheden, verstaan onder ons maar weinigen. De meeste Protestanten, die toevallig onder een Mis 'n Roomsche kerk binnenloopen, staan er stom-bot naar te kijken; leuteren iets van „net 'n poppenkast”; giegelen als nog ongedresserde kostschoolmeisjes. Maar zij vermoeden in de verste verte niet, dat al deze ceremonien dienen tot gedachtenis en afbeelding van het lijden en den dood van Christus.

Dan, zoo was het niet bij het eerste geslacht der Reformatie; zoo was het niet bij de godvruchtige Christenen in de 16de eeuw, die uit gehoorzaamheid aan God's Woord, met de Mis hadden gebroken; op hare afschaffing aandrongen. Die hadden gevoeld voor de Mis; die verstonden hare plechtigheden; die waren geweest onder de machtige bekoring van haar mystiek. Hun breken met de Mis, toen zij haar in strijd achten met Gods Woord, is dan ook een overwinning van het plichtbesef voor God over het gevoel des harten en de macht der traditie, als op het gebied der religie alleen maar in dagen van groote opwekking wordt aanschouwd.

Dan brengen de teedere en ernstige menschen, die weten wat zij willen en willen wat zij weten, als David op den dorsch vloer van Arauna „geen offers om niet”. (2 Samuel 24 : 24).

Zeker, in zulke dagen zijn er ook meeloopers.

Menschen, wien het meegaan met de nieuwe beweging zoo blijkbaar niets kost, maar wier ernst juist daardoor minstens verdacht is; en wier ruwe spot over hetgeen waarmee zij hebben gebroken, van hun teerheid geen al te hooge gedachte biedt.

En dezulken zijn er geweest ook in de dagen der Reformatie. Een het toen ruw spotten met „Melis den broodgod” of het woest vernielen van misgewaden en tabernakels, zijn dan ook allerminst tekenen van Gereformeerde godsvrucht. Maar die uit gehoorzaamheid aan God, toen zij, in wat ook voor hen het Allerheiligste was geweest, een misbruik in Godes kerk zagen, met de Mis hadden gebroken, en voor deze hun overtuiging, als het moest, hun leven over hadden; deze geloovigen, die door hun geloof voor hun Geloof geen offers te zwaar hebben geacht; zij hebben aanspraak op den eerbied van ons, hunne geestelijke kinderen, op de bewondering van ons, die in den middellijken weg, door hun martelaars-heroïsme God mogen vereeren, zoo als Hij, naar onze overtuiging, in Zijn Woord bevelen heeft.

Want, men bedenke het wel, het is juist de Mis, die voor het Gereformeerde bewustzijn den eeredienst der Roomschen Christenen deformeert.

Wij hebben toch vroeger gezien, hoe onder het Verbond der Genade in zijn nieuwe bediening, in den tijd der vervulling, niet dan in geestelijken zin van offer, tempel en priester sprake kan en mag zijn.

Wij Gereformeerden kennen, nadat Christus met ééne offerande in eeuwigheid volmaakt heeft degenen die geheiligd worden (Hebr. 10 : 14), hier op aarde geen ander offer dan het geestelijk offer des harten aan God; — maar daarom is ons juist het dagelijks brengen van Christus' onbloedig offer in den grond niet anders dan een verloocheining van Christus bloedig kruisoffer.

Een te kort doen aan het „Volbracht” van Golgotha.

„In den grond,” — zoo als onze Heidelbergse Catechismus in het bekende 80ste antwoord zegt. Want, al is dit het beginsel dat naar onze overtuiging aan de Mis ten grondslag ligt, „Ipsum Missae fundamentum,” zoo als er in de Latijnsche uitgave van onzen Catechismus staat, — voor de Roomsche Christenen zit dit beginsel, deze grond er natuurlijk niet in, en de gevolgen uit dezen grond kunnen zij dus niet trekken.

„Mijn geweten gebiedt mij,” zei Maria Stuart tot Knox, den Schotschen Hervormer, „de Mis bij te wonen,” en zijn antwoord was, dat „bij geweten weten hoort.”

Wij Gereformeerden kennen, nadat Christus de schaduwen van het Aarontisch priesterschap vervuld heeft, op aarde geen ander

priesterschap, dan het geestelijk priesterschap Zijner geloovigen, die Zijner zalving deeltachtig, zich zelve tot een levendig dank-offer Hem offeren; — maar daarvan is ons juist een zinnelijk-aardsch priesterschap, van de leeken soortelijk onderscheiden, doordat het een offer brengt wat zij niet kunnen brengen; en met zijn hiërarchie, d. i. zijn orde van in rang afdalende waardigheidsbekleeders, in den grond niet anders dan een verloocheining van onzen eenigen Hoogepriester Jezus Christus in de hemelen, en van het geestelijk priesterschap van al zijn geloovigen op aarde.

En eindelijk, wij Gereformeerden kennen, nadat Christus de schaduw van Israels tempel en tabernakel vervuld heeft, op aarde geen andere tempels meer, dan den afzonderlijken geloovige in wien; dan alle geloovigen te zaam in welke God door Zijn Geest woont; — maar daarom is ons juist 'n steenen gebouw, een tempel met handen gemaakt, waarin God onder de gedaanten van brood en wijn woont, en dat daarom heilig is, in den grond niet anders dan een verloocheining van het wezen des geloovigen en der geloovigen, als de geestelijke tempels op aarde.

De Roomsche eeredienst nu met zijn offer, priesters en tempels is voor ons een te kort doen aan het geestelijk karakter, dat zoo als vroeger is aangewezen de Christelijke eeredienst moet dragen; een, in den grond, terugvallende in het lager standpunt van Israels dienst der schaduwen.

En hangt dit alles op het innigst saam met de Mis, zij, het middelpunt, de kern, is tevens het motief van den Roomschen eeredienst.

De Roomsche, die de Mis bijwoont, neemt, voor zijn bewustzijn, in den meest eigenlijken zin deel aan het onbloedig offer van Christus.

Dit „sacrificium” of offer is het hoogste, het eigenlijke van zijn eeredienst; de hoogste eere, die een mensch op aarde God kan brengen.

Het verzuimen van de Mis is een God onthouden van zijn eere. Want wel zijn ook de predicatione en het gebed en het gezang bestaandeelen van den Roomschen eeredienst, maar het „Allerheiligste” is de Mis en alles te boven gaat het heilige Sacrificie.

Maar juist daardoor heeft de Roomsche eeredienst een sacrificieel karakter.

God wordt er, in den meest strengen zin, een offer door gebracht.

Ex opere operato, d. w. z. uit kracht van het gedane werk.

En dat wil nu weer niet zeggen, dat ieder, die maar een Mis bijwoont, aan dit offer deelneemt en er de vruchten voor zich zelf van geniet; maar wel, dat hij die dit met eerbiedige vroomheid, aandachtig doet, doordrongen van de hoogheilige handeling welke plaats grijpt en „geen hindernis in den weg legt,” door dat bijwonen zelf God vereert en genaden ontvangt.

En hierin zit nu voor ons Gereformeerden tweerlei, wat, naar wij vroeger vonden, met den Christelijken eeredienst strijdt.

Allereerst, dat deze geen sacrificieel karakter meer kan en mag dragen.

Onder de bediening des Nieuwen Testaments toch is het eenig en afdoende Sacrificium gebracht en kan dus niet meer gebracht of herhaald; de bediening van dit geachtste offer geschiedt in het Heiligdom daarboven, in den hemel zelve, waar Christus ingegaan is, om nu te verschijnen voor het Aangezicht van God voor ons (Hebr. 9 : 24). En alsoo kan er in de vergadering der geloovigen, bij ontentenis van elke eigenlijk gezegde offerande, noch van een Sacrificium, noch van een sacrificieelen cultus en dus ook van geen Altaar meer sprake zijn.

Maar in de tweede plaats krijgt juist door de Mis de Roomsche eeredienst, in plaats van te zijn wat Christelijke eeredienst wezen moet: niet meer dan een middel tot sterking van de religie en den godsdienst — een doel in zich zelf.

En ten slotte draagt voor ons bewustzijn de Roomsche eeredienst met name door de Mis, een eigenwillig karakter.

Een God op andere wijze vereeren dan Hij in Zijn Woord bevelen heeft.

Volgens de Roomsche leer heeft Christus Zelf in het laatste Avondmaal de eerste Mis gedaan.

Hij veranderde toen brood en wijn in Zijn lichaam en bloed, gaf dat aan de Apostelen en deelde hun het bevel mede: Doet dit ter mijner gedachtenis.

Voor ons Gereformeerden nu strijdt deze voorstelling zoo ten eenenmale met den zin van de inzetting des heiligen Avondmaals, dat zij ons bijna een heiligschennis is.

Dat Christus toen de Mis zou hebben ingezet en zijn Apostelen zou hebben bevelen, achten wij in strijd met den zin van Gods Woord.

En evenmin kunnen wij dan ook in Gods Woord lezen, dat Christus Zelf eenig ander Sacrament dan Doop en Avondmaal aan Zijn kerk op aarde zou hebben verordeneerd.

Daarom verworpen wij, als niet door God bevelen, maar als menschelijke inzettingen met het Woord in strijd, met de Mis, de vijf andere Sacramenten der Roomsche kerk. „Tevreden,” zoo als het in het 33ste artikel onzer Belijdenis heet, „met het getal der Sacramenten, die Christus, onze Meester, ons heeft verordend, welke niet meer dan twee zijn, te weten: het Sacrament des Doops en des heiligen Avondmaals van Jezus Christus.”

Keerde de Reformatie op het stuk van den eeredienst zich vooral tegen de Mis, met name het Calvinisme heeft ook het gebruik van beelden in de kerken bestreden.

In ons Avondmaalsformulier worden vermaand zich van de tafel des Heeren te onthouden ook: allen, die den beelden eere aandoen.

Men zag daarin een verzinnelijking, en daarom verontreiniging van den Christelijken eeredienst.

Gelijk in het begin van deze artikelenreeks over het tweede gebod is aangewezen, wordt in dit gebod alleen verboden het maken van een beeld van God, en wij hebben toen ook uitvoerig stilgestaan bij de gronden waarop dit verbod rust.

Maar nu moet onverholven worden erkend, dat, naar Roomsche leer, volstrekt niet bedoeld wordt een beeld van God te maken.

De Roomsche Catechismus toch leert op dit stuk, in deel III, c. 36, nadat in het voorafgaande over het: gij zult u geen beeld van de godheid maken, is gehandeld, het volgende: „Niemand meene echter dat daarom tegen de religie en de Wet Gods een zonde begaan wordt, wanneer eenig persoon van de allerheiligste Drievuldigheid, door zekere tekenen wordt uitgedrukt, welke zoo in het Oude als in het Nieuwe Testament zich vertoont hebben; niemand toch is zoo onervaren, dat hij zou gelooven, dat door dit beeld de godheid uitgedrukt wordt; maar de pastor leere, dat door deze (tekenen) voor oogen gesteld worden eenige eigenschappen of handelingen, welke aan God worden toegerekend; zoo als wanneer geschilderd wordt uit Daniel (h. 7 : 10 en 13) de Oude van dagen zitting te houden op den troon, voor wien de boeken geopend zijn, dat alsdan beteekend wordt Gods eeuwigheid en oneindige wijsheid, door welke Hij alle gedachten en handelingen der menschen, opdat hij over deze oordeel uitbrengt, beschouwt.”

En verder zegt deze Catechismus nog in c. 38, over: de figuur van den Heiligen Geest: „Maar welke eigenschappen van den Heiligen Geest de gedaanten van een duif en van een tong als van vuur in het Evangelie en de Handelingen der Apostelen beteken, is veel te bekend dan dat het noodig zou zijn het met vele woorden te verklaren.”

Men ziet uit deze twee plaatsen, dat volgens de Roomsche leer, met een schilderij of een beeld van een oude van dagen, van een duif of van een vurige tong, allerminst bedoeld wordt een beeld van God den Vader of van den Heiligen Geest, maar slechts te geven, op doek of in steen, een zinnelijke aanschouwing van, aan de Schrift ontleende, symbolische voorstellingen omtrent eigenschappen of werkingen van den eersten en den derden persoon in het eene Goddelijke Wesen.

Dan, even als er grenzen zijn tusschen dichtkunst en schilderkunst en daarom niet alles wat zich in woorden laat zeggen, ook in verven en kleuren laat uitbeelden, zoo is ook de woord-symboliek van de Schrift niet altijd geschikt, om voor het oog te worden verzinnelijkt, men denke b.v. aan de symboliek van Johannes' Openbaring. En ook als men in de Schrift leest, hoe Daniel, in heilig visioen, zag den „Oude van dagen op Zijn troon,” dan kan zich daaraan zeker verbinden de voorstelling van Gods eeuwigheid. Maar ziet men in een roomsche kerk de schilderij van een oud man met een lange witte baard, dan verbindt zich daaraan onwillekeurig een heel andere voorstelling.

Eene, die Rome ongetwijfeld niet bedoelt te welken.

Maar nu moge volgens den Catechismus Romanus niemand zoo onervaren, zoo ruw zijn van te gelooven, dat door dien grijsaard God wordt uitgebeeld, blijkens den eisch van nadere onderwijzing op dit stuk door den pastoor, acht dit leerboek zelf echter zulk een misvatting toch niet zoo heel onmogelijk.

Veeliger gaat men dan ook, met zich van zulk een uitbeelding in het zinnelijk-zichtbare van de woord-symboliek der Schrift te onthouden.

Een kopie van een kopie — en daarom

eer afvoerend dan opleidend tot het geestelijke.

En wat hier alles afdoet, niet door het geschilderde of in steen gehouwen beeld, maar door de verkondiging Zijns Woords, wil God onder de nieuwe bediening van het Verbond der Genade Zijn volk onderwezen hebben.

Zeker, ook het water in den Doop, het brood en de wijn in het Avondmaal zijn symbolen, maar het zinnelijke, dat hier het geestelijke beteekent of uitbeeldt, doet dit onmiddellijk en niet nog eens weer door middel van de kunst.

Het zijn geen schaduwen van schaduwen. En bovendien, wat hier alles afdoet, niet de menschen, maar Christus Zelf heet het dus verordeneerd.

Is het alzo eenvoudig onwaar, dat de Roomschen beelden van God maken en bij hun eeredienst gebruiken, hiermede is het stuk van de Roomsche „beeldenvereering” nog niet afgehandeld.

Nu heerschen op dit stuk in Protestantse kringen nog altijd vrij zonderlinge begrippen, en daarom achten wij het niet ondienstig, hier mede te deelen wat de Roomsche kerk zelf daaromtrent leert.

In woorden, die aan duidelijkheid niets te wenschen overlaten, heeft het concilie van Trente in zijn 25ste zitting, over de heilige beelden vastgesteld — „dat men beelden van Christus, van de Godbarende Maagd en van andere heiligen voornamelijk in de kerken, moet hebben en behouden, en dat daaraan de verschuldigde eere en veneratie is te wijden; niet dat men zou gelooven, dat in hen eenige goddelijkheid of bovenmensche-lijke kracht is, om welke zij te vereeren zijn, of dat van hen iets te verzoeken zij, of dat men zijn vertrouwen op de beelden moet vestigen, gelijk outdijds geschiedde door de heidenen, die hun hope stelden op de beelden. — Dat die ze maken, hun gelijik worden, en al wie op hen vertrouwt. (Ps. 135 : 18); — maar dewijl de eere, die aan hen betoond wordt, teruggebracht wordt op de prototypen die zij voorstellen, zoodat wij door middel van de beelden, welke wij kussen en voor welke wij het hoofd ontblooten en ons neerbuigen, Christus aanbid-den; en de heiligen, wier gelijkenis zij dragen, vereeren.”

Men ziet, van een „aangebidding” der beelden, is hier geen sprake.

Met dit al kan niet worden ontkend, dat voor het bewustzijn van de „onervaren menigte” prototypen en beeld dikwijls samenvalt; en dat alsdan, zij het ook vlak tegen de leer van Rome in, het beeld, in de praktijk tot een fetisch wordt, waarin „goddelijkheid” of „bovennatuurlijke kracht” zit. Terecht hebben dan ook, met name de Gereformeerden, de „beeldenvereering” met het oog op dit gevaar en bovendien als verzinnelijking van den Christelijken eeredienst en als eigenwilligen godsdienst verworpen.

Ten slotte zij er hier nog op gewezen, dat ook het hebben van schilderijen of beelden in de kerken, om als „leermiddelen” te dienen, door de Calvinisten is veroordeeld.

In een brief van paus Gregorius den Grooten (590), waarin alle „aangebidding” der beelden nadrukkelijk wordt afgekeurd, wordt echter de aanwending van de schilderkunst in de kerken, deswege voorgestaan, op grond „dat zij, die niet kunnen lezen, ten minste, door op de wanden te zien, zouden lezen wat zij te lezen in de handschriften niet in staat zijn.” Van dit woord schijnt afkomstig de uitdrukking „boeken der leeken” in de 98ste vraag van onzen Catechismus. De Gereformeerden hebben echter deze wijze van onderrichting, bij den eeredienst, in strijd geacht met den wil van God, Die Zijn Christenen door de levendige verkondiging Zijns Woords wil onderwezen hebben.

„Alleenlijk wees sterkt en heb goeden moed.”

Wees sterk en heb goeden moed; want gij zult dit volk dat land erfelijk doen bezitten, dat Ik hunnen vaderen heb gezworen, hun te geven. Alleenlijk wees sterk en heb goeden moed.

Jozua 1 : 6 en 7.

In de taal teekent zich het leven af. In geosder tijden sprak men van 's menschen wil; nu daarentegen went men zich aan, te spreken van een „mooi willen”. Dat aapt dan de een van den ander na, en wie dan nog van onzen wil spreekt is ouderwetsch, en alleen wie de zedelijke kracht van den wil omzet en omgiet in een aesthetisch opmerken van ons doen in het willen, is man van zijn tijd. En dan duurt het niet lang, of die nieuw gemaakte

taal krijgt zóó de overhand, dat zelfs hij, wien ze tegen de borst stuit, mede moet. Vooral zoo men niet te vast in zijn schoenen staat, en aan taal- en stijl ijdelheid nog niet ganschelijk gespeend is.

Soortgelijk verschijnsel ontwaart ge ook in het spreken van „durf“. Men voegt iemand toe, dat hij te bang is; dat hij meer *durf* moest hebben; dat men zonder *durf* niet door de wereld komt. En zooveel meer. En nu is dat *durf* ook een uitstekend woord, als iemand voor een wat breede sloot staat, en er over moet, maar bang is om een nat pak te halen; of als iemand aarzelt om in het zaal te springen, als het paard, dat de stalknecht voortbrengt, steigert; maar het is taalbederf, en in verband hiermee zedenbederf, als men dat woord „durf“ toepast op wat heroïsme, geloofsmede en kracht van karakter moet zijn. En toch, dat is het misbruik thans van dat woord gemaakt, en ook daarin schijnt de één den ander na, en ook dat „durf“ dringt zoo van allen kant in onze taal in, dat de beste het aan zijn pen ontsnappen laat.

In zulk een taalverschijnsel nu teekent zich iets van het leven af.

Het toont dat men het leven opvat als een soort sport, als een waaghalserij, waarbij hij er het snelst en het best komt, die nergens om geeft, die van het leven een spel maakt, en er schik in heeft aan de omstanders te toonen, dat hij meer dreef en aandurf dan zij.

Niets ontzien, en voor niets uit den weg gaan, door niets zich laten terughouden, zooals het bij het springen met een wild paard over hindernissen in de rijksoch gaat; het ruwe, het bijna brutale, het roekeloze vindt de algemeene bewondering. En het is juist die toewijding en bewondering, die prikkel om nog meer te durven. Men heet dan „kranig“ en is een „kerel“.

En denk nu niet, dat dit louter zelfmisleiding is. In zulk een „durf“ schuilt metterdaad soms kracht. Alleen, het is geen kracht van hoog zedelijk alloo.

Zoo heel anders dan God de Heere het aan zijn knechten te verstaan gaf.

Neem b. v., toen Mozes op Pisga gestorven was, het woord dat van den Heere tot Jozua uitging.

Daar heet het tot *driemalen* toe in éénzelfde toetspraak, niet dat Jozua *durf* moest hebben, en het er maar op wagen moest, maar heel anders, en diep uit den geloofsgrond opgevat: „Zijf sterk en heb goeden moed“. Daarop in vs. 7: „Alleenlijk wees sterk en heb goeden moed.“ En dan nogmaals in vs. 9: „Heb ik u niet bevolen: wees sterk en heb goeden moed, en verschrik niet, en ontzet u niet, want de Heere uw God is met u.“

Dat is andere taal, heilig van toon, bezielend in uitdrukking. Taal vol kracht en wijding, waarbij ook het „durf“ van onzen tijd zoo waarhalzerig kinderachtig afsteekt.

Moed, recht verstaan, is *geloofsbezieling*; moedeloosheid en gebrek aan moed is *geloofloosheid*.

Ge merkt dit, slag op slag, aan wat men tegenwoordig *passimisme* noemt. Allerlei stelt te leu. Wat men ook beproeft, het lukt niet. Daarom geeft men het op; en komt dan in dat opgeven tot de slotsom, dat er toch niets tegen te doen is; dat de wereld nu eenmaal zoo ellendig is; dat het leven onder menschen zoo is en wel zoo blijven zal; en dat men in die ellendigheid nu best doet te berusten, en den wijze speelt, als men dit niet bemantelt, maar aldus inzicht, uitsprekt en erkent.

Men spot dan met die onnoozelen, die nog altoos hun best doen om den toestand beter te maken, en als er weer een is, die het aflegt en er bij neer valt, lacht men van leed-vermaak.

Zoo breekt men alle veerkracht, bluscht allen moed, dooft alle bezieling, en drijft willoos en doelloos op de loodsonbere wateren mede af.

Dat *passimisme* ondermijnt thans in breeden kring alle hoogere levensopvatting; het giet bluswater op elk vonkje van geestdrift dat nog poogt op te gloren; het kweekt naargeestigheid en zwartgalligheid, en draagt schuld aan stellig tachtig van de bonderd zelfmoorden.

En dit *passimisme*, hoe pijnlijk ons de erkenning zij, is allengs zelfs in meer dan één Christelijken kring binnengeslopen, en heeft veroorzaakt dat men ook daar bij de pakken blijft neerzitten, van elk aangrijpen van zich zelf afziet, en in niets doet, omdat men toch niets kan, heil zoekt.

Het is de verkeerde begrepen belijdenis van onze zonde en ellendigheid, die dit Christelijk getint *passimisme* telkens opnieuw voedt.

Ook Jozua neigde daar wel toe. Anders zou de Heere hem niet zoo fors, en zoo tot driemalen, van die neiging tot moedeloos opzien hebben afgemaand.

Maar het feit blijft dan toch, dat de Heere die neiging ernstig bestraft heeft, en tot Jozua niet gezegd heeft: „Wees zwak, krimp in uw onmacht terug, en doe niets“, maar omgekeerd: Alleenlijk zijf sterk, heb goeden moed, en doe veel, doe alles wat ik u gebied en waar toe ik u roep.

Maar is dit dan niet tegenstrijdig?

Er staat toch: „Mijnne kracht wordt in zwakteheid volbracht“. Er staat toch: „Zonder mijn kunt gij niets doen“. We leerden toch, dat we „onbekwaam zijn tot eenig goed“. „Wat is de mensch, roept de profeet uit, wiens adem in zijn neusgaten is?“

Hoe kunt ge dan tegelijk zwak, en toch sterk zijn? Tot alse goed onbekwaam, en toch met hoogen moed de hand aan het werk slaan?

En toch, juist in die tegenstelling ligt het mysterie, dat hier antwoord geeft.

Het jonge kind denkt, als in de huiskamer het gas ontstoken wordt, niet anders of het gas zit in die kroon, en het heeft er geen flauw begrip van, dat het gas, op mijlen afstands, aan de gasfabriek te zoeken is, en vandaar door de pijpen in de kroon toestroomt, en alsoo de pitten aan die kroon branden doet.

En zoo is het ook hier.

De man buiten God en Christus beeldt zich in, dat hij het alles in zich zelf bezit. Maar wie geloof weet beter. Hij weet dat de kracht en de sterkte Godes zijn; dat de bron van kracht en de fontein van moed en leven in zijn God hoog in de hemelen is; en dat als Christus door zijn Heiligen Geest die hemelsche kracht hem niet doet toestroomen, in hem zelve niets is dan leegheid en verlegenheid, krachteloosheid en onmacht. Maar dan ook, dat als die kracht uit God, door Christus, in den Heiligen Geest hem toestroomt, hij bergen verzetten kan, en onweerstaanbaar is voor wie zich tegen hem verzet.

Maar nu is dit het verschil, dat de gaskroon er niets van merkt, als het gas toestroomt, maar dat een kind van God het met klaar bewustzijn doorleent, als kracht uit den Hooch hem toekomt van zijn God, en dat het zonde in ons is, als

wij dan de gaskroon van onze ziel afaluten in plaats van opendraaien, d. w. z. ons geloof stil zetten, in plaats van het geloof te laten werken.

En dat is het wat God van Jozua afweert, en waarom Hij dezen geloofsheid zoo hoog ernstig en tot driemalen toe beveelt: Jozua, ge zult niet zwak, maar sterk zijn, en niet moedeloos terugschrikken, maar *zeer goeden moed* hebben.

Ja, feitelijk is dit het eenige waarop het ook voor u aankomt: „Alleenlijk zijf sterk en heb goeden moed.“

Wat dit dan met het geloof te maken heeft? Dit.

Jozua had voor zich de groote overmacht van de Heidenen, die de Kanaan bezet hielden, en had achter zich de macht van zijn God.

Schrik hij nu terug en beefde hij, dan bleek hieruit, dat hij die Heidenen niet bleef oversterken door de macht van zijn God, en daarom terugdeinsde.

En wat God wilde was juist omgekeerd, dat Jozua zou inzien, voelen en er tot diep in zijn ziel van doordrongen zijn, dat die Heidenen macht, hoe groot op zich zelve ook, in het niet wegzonk, vergeleken bij de macht van zijn God.

Als hij beefde, zwak stond, en moed miste, geloofde hij in de groote macht van die Heidenen, en verzaakte zijn God.

En omgekeerd, als hij sterk stond, moed had en doorzette, bleek dat Jozua geloofde in de macht van zijn God, en de macht van die Heidenen niet achtte.

Rechtstreeks alsoo de tegenstelling tusschen *ongeloof* als hij *zwak* stond, en *geloof* als hij *sterk* was en *moedig*.

En zoo is die strijd de eeuwen doorgegaan, en zoo staat het met dien strijd nog.

Wie ook maar één oogenblik twijfelt of de zaak van zijn God in het eind wel zal triomfeeren, die moet wel zwak en moedeloos staan, omdat hij niet in de Almachtigheid van zijn God geloof.

Maar dan ook omgekeerd, wie weet, geloof en bejijft, dat Gods zaak zekerlijk zal en moet triomfeeren, die staat sterk, is moedig als een leeuw, en diens optreden is verwonderlijk door Christus die hem kracht geeft.

Doch let nu hierop.

Deze waarheid kunt ge zeer wel aanvaarden op een enkel gegeven oogenblik, in één bepaalde moedigheid, en toch doorgaande weer insinken en moedeloos staan.

En dat juist wil de Heere niet.

Deze wonderlijke geloofsmede moet een *hebbelijkheid* des geloofs in u worden.

Het moet zoo de doorgaande stand van uw ziel zijn. Ge moogt niet gedurig op de macht van den tegenstand en dan een enkel maal op de macht van uw God zien. Neen, ge moogt u door den tegenstand niet verschrikken laten, maar moet voortdurend uw blik gevestigd hebben op de *Almachtigheid* van uw God.

Dan went het hart er aan. Het wordt sterk. Het trilt en beeft niet zoo telkens. En komt dan de worsteling, dan komt ook de bezieling en de moed u vanzelf toe, omdat ge op uw God steunt en onvoorwaardelijk op uw God vertrouwt.

Zoo is het in den strijd van het leven. Zoo zal het ook eens in den strijd tegen den Dood zijn.

Dood waar is uw prikkel, *graf* waar is uw overwinning. En beide overwint ge door Christus die u *kracht* geeft!

Amsterdam, 24 Juni 1904.

De overwinning.

Voor de schitterende overwinning bij de Staten-verkiezing behaald, dankt ons Christenvolk den Heere onzen God.

De strijd was ditmaal bijzonder zwaar. Tegenover ons stond heel de machtige liberale pers. De socialistischen deden als hulptroepen uitnemend dienste. De jonge liberale garde trad voor het eerst in het strijdperk. Het geld stroomde toe. Een ijver en krachtsinspanning werd ontwikkeld als nooit te voren. Tarief-wet en wet op het Hooger Onderwijs deden dienst om handel en tegenstanders der Vrije Universiteit tegen het Ministerie op te zwepen.

Voeg daar nog bij den wrok der revolutionaire arbeiderspartij over de nederlaag in 1903 haar bereid, en het zou waarlijk niet te verwonderen zijn geweest, indien tegenover zoo machtige coalitie de Christelijke staatspartijen in de minderheid gebleven waren.

Ook hier echter geldt het oude woord der Schrift, dat wat onze vijanden ten kwade hebben gedacht, door God ten goede is gewend. De verkiezing voor de provinciale staten, die anders een weinig politiek karakter draagt, zou als stormram worden gebruikt om het Christelijk Ministerie, nog eer de vierjarige periode der parlementaire werkzaamheid ten einde was, ten val te brengen of althans met machteloosheid te slaan. Zoo zou deze overwinning een voorspel worden van nog schitterender triomf, die in 1905 stond te worden behaald. De Statenverkiezing zou het Sedan worden, waarop de capitulatie van Parijs volgen moest.

Dit gevaar is van meet af door de christelijke partijen doorzien. Niettegenstaande alle misleidende leuzen, waarvan weer zoo kwechtig door de liberale partij misbruik is gemaakt, heeft ons volk gevoeld, dat de worsteling ging om het *christelijk* karakter onzer natie. Van Prof. van der Vlugt, die heel vroom in de Kamer psalmen aanhaalt, maar de religie alleen goed rekent voor de binnenkamer, tot den felsten socialist, die aan allen godsdienst een dooddelijken haat gezwoeren heeft, was de grondtoon, dat aan de heerschappij van de Christelijke religie en van Gods Woord op politiek gebied een einde moest gemaakt worden.

Het was een tezaam zich opstellen en beraadslagen van al wat tegen den Heere en Zijnne Gezalfde zich keert, zeggende: Laat ons hunne banden verscheuren en hunne touwen van ons werpen.

Dien raadsdag heeft Hij, die in den hemel woont, verijdeld. En de uitslag van den strijd is, dank Zijn genade, juist omgekeerd geweest, dat ons Christelijk Ministerie is bevestigd; dat niet alleen behouden bleef wat men had, maar nog winste is behaald, en dat ons volk in zijn groote meer-

derheid opnieuw verklaard heeft, dat het vastheid aan het verbond, door den Vader des Vaderlands met den Potentaat der potentaten gesloten.

Dat nu geeft blijde hoop voor de toekomst van ons vaderland. Het toont, dat de omkeer op politiek gebied in 1901 niet te danken is geweest, gelijk de liberale pers beweert, aan toevallige oorzaken, die met de diepste principieele tegenstelling niets te maken hebben, maar vrucht is van een doorwerken van de Christelijke beginselen in ons volksleven. Wat door Bilderdijk en Da Costa met tranen is gezaaid, wat door Groen van Prinsterer en Elout van Soeterwoude onder veel bittere miskenning is geplant geworden, draagt door de goedertierenheid onzes Gods over ons thans rijke vrucht. En niet vergeten mag daarbij worden, dat ook in de Roomsche kerk een krachtige politieke actie opkwam, die steeds beslister tegen het liberalisme zich keerde en voor de anti-revolutionaire beginselen partij koos. Zoo werd de scheidlijn steeds zuiverder getrokken, en al mag er geschil zijn over de middelen en wegen om het ideaal te bereiken, het ideaal zelf: de handhaving van ons Christelijk volkskarakter, bindt op politiek gebied steeds nauwer al wat in den Christus Gods geloof staat.

Toch mag de vreugde over de behaalde overwinning geen oogenblik onze krachtsinspanning doen verflauwen of den vijand, die tegenover ons staat, gering doen achten.

Wel bleek ook nu weer, hoe innerlijk zwak en verdeeld de liberale partij geworden is. Met bitteren spot schrijft Mr. Troelstra in *Het Volk*, dat de nederlaag niet aan de socialistische partij te wijten is, maar aan de zwakheid, beginselloosheid en onvastheid der liberale partij alleen. Geen enkel hooger ideaal bezielt haar meer. Ze mag een oogenblik, geprikkeld door lust op regereermacht, haar uiterste krachten inspannen, maar een vast program heeft ze niet. In negatie alleen ligt haar kracht. En zonder den steun der socialistische partij zou ze evenals de conservatieve partij in 1872 als sneeuw voor de zon zijn weggesmolten. Maar al is de heerschappij van het liberalisme voor goed gebroken, in het socialisme is een veel beslister en machtiger vijand voor de toekomst opgestaan. En wie de kracht van dezen vijand te licht telt, verstaat de teekenen der tijden niet.

Daarom moet bij de herstemmingen, die ons nog wachten, met onverlaauwen ijver de strijd opnieuw worden aangeboden. Al kan de overwinning niet worden te niet gedaan, de morele indruk van die overwinning mag niet verzwakt worden door laksheid onzer kiezers bij heropening van den strijd.

Daarom moet reeds nu het oog gericht op de zooveel zwaardere worsteling, die in 1905 ons wacht. De thans behaalde victorie geeft moed voor de toekomst. Het Christelijk ministerie blijkt het vertrouwen van ons volk te hebben. Schier overal ging ons stemmenlijst vooruit. Maar wie inslaat op behaalde lauweren, heeft niets dan teleurstelling te wachten.

Daarom verwachten we van ons Christelijk Ministerie, dat het in dit laatste jaar van deze parlementaire periode, gesteund door het votum van ons Christenvolk, nog menige wet ons zal schenken, die de Christelijke grondslagen van ons volksleven bevestigt.

Dan zal voor ons vaderland een nieuwe dageraad aanbreken, waarin de oude profetie van Bilderdijk bevestigd wordt.

Nederland, dat weer opleeft uit zijn langen doodslaap en weer trouw wordt aan het onoverbrekelijke drievoudige snoer, God, vaderland en Oranje.

Diaconalia.

Dat onder onze broeders diakenen niet allen met instemming zouden lezen, wat wij uit de *Urechtiche Kerkbode* overnamen, was te voorzien, en gaarne willen wij aan een dier bezwaarden het woord verleen, om zijn bedenkingen uiteen te zetten tegen het door Ds. Klaarhamer en ons ingenomen standpunt.

Diaken Grootveld uit Rotterdam schrijft ons het volgende:

Rotterdam, 13 Juni 1904.

Mijnheer de Redacteur!

In uw No. van gisteren las ik het artikel „Sanatoria voor longlijders“, in verband met hetgeen Ds. Klaarhamer in de *Urechtiche Kerkbode* heeft geschreven, en de instemming welk gij daarin betuigt omtrent de taak der diakenen of zooals UEd. schrijft, „der genavutueerde kerken“. Waarlijk, door al hetgeen reeds gesproken en geschreven is over het werk der barmhartigheid in verband met het Diaconaat, met name ook de verpleging en verzorging van al wat ellendig is, begint het ons hoe langer hoe meer te duizelen, waar ons door den eenen geleerde die taak naar den eisch van Gods woord aldus wordt voorgedragen, terwijl een ander juist het tegenovergestelde beweert. Was dit verschil van inzicht niet principieel, wij zouden niet op een doolweg gebracht worden, want dan bleef het ideaal toch vaststaan, terwijl de uitvoering dan van de middelen slechts afhing.

Maar nu geldt het 't principieele standpunt. Het oprichten van zulke stichtingen behoort niet tot de taak der Diakenen, zegt Ds. Klaarhamer, en wel omdat dit alles behoort tot het *terrein des natuurlijke levens*.

Doch, zoo vragen wij, de taak van het Diaconaat bestaat die juist niet in *BOODZAAR* het *terrein des natuurlijke levens*? Of zegt Hand. 6 niet uitdrukkelijk dat het bedienen der tafelen volgens 1 Korinthe 12:28, zooals het formulier der bevestiging van Diakenen aanhaalt, armen en ellendigen te helpen in den nood juist tot de taak der Diakonien behoort, oplet leeraars en opzieners de geestelijke zorg der gemeente hierdoor niet behoeven na te laten, maar daarin zullen volharder?

Dus niet leeraars en opzieners maar alleen Diakenen hebben die heilrijke taak te vervullen, armen en ellendigen te helpen in den nood.

Waar er dus nood is en hulp vereischt wordt, moeten diakenen optreden. Dit is de eisch. Kan men hier altijd aan voldoen? Is een andere vraag, doch daarmee vervalt de roeping in geen geval.

Of het oprichten van stichtingen daar nu onder begrepen is, wij vermoenen, dat dit ook weder afhangt van de nood en ellendigheid, die zich openbaart, en van de middelen, die hiervoor beschikbaar kunnen zijn. Wijlen Dr. v. d. Bergh en anderen hebben ons steeds voorgedragen, dat het werk der barmhartigheid zich moest uittrekken op alle terrein des levens, en de kerk van Christus zooveel mogelijk moest trachten hieraan te voldoen door haar orgaan de Diaconie. Dit was dan ook de overtuiging van de meesten in de dagen van den bloeitijd der kerken in doleantie. En nu is dat voor een groot gedeelte weder voorbij. Ook op dat gebied is men weder afgekeerd, en tracht op verschillende gronden te bewijzen, dat het inzicht van bovengenoemde voorgangers niet juist is geweest. Maar hierdoor openbaart zich ook in ons kerkelijk leven een kwijnende toestand, die ons menigmaal de woorden van den psalmist op de lippen legt, in Ps. 77:6 en vervolgens vervat.

Wij weten wel dat, wat wijlen Dr. v. d. Bergh en anderen ons hebben voorgedragen, niet al tijd bereikt kan worden, doch dit neemt niet weg dat steeds op dit ideaal moet aangestreefd worden, opdat de Kerk van Christus zich in al haar heilrijke taak openbaren ook op het terrein des natuurlijke levens.

Laten leeraars en opzieners naar Hand. 6 volharder in het gebed en de bediening des Woords en opzicht over de gemeente, en laten Diakenen hun heilrijke taak vervullen naar de krachten en gaven, die zij van God ontvangen in het uitgebreide werk der barmhartigheid.

Met de opname deser regelen zult UEd. verlichten.

UEd. dnr. Dienaar,

J. A. GROOTVELD.

Diaken der Geref. van Rotterdam, B.

De klacht door broeder Grootveld aangeheven, dat de tegenstrijdigheid der adviezen onzer diakenen soms het hoofd aan het duizelen maakt, begrijpen we.

Metterdaad is in het begin van de doleantie op de diaconale conferenties en in de pers, de taak der diaconie wel eens anders opgevat dan tegenwoordig geschiedt. En waar een zoo hooggeschatte broeder als de nu ontslapen Dr. Van den Bergh, daarbij als leider en toonaangever optrad, schijnt het schier gemis aan pietiet, wanneer het toen ingenomen standpunt thans zoo scherp wordt veroordeeld. Met name te Rotterdam, waar op raad van Dr. Van den Bergh Eudokia verrees, voelt men dit diep. En daarom verstaan we, dat juist uit Rotterdam de vraag opkomt, of met den nieuwen koers niet een hoog-heilig ideaal uit den tijd der eerste liefde wordt prijs gegeven, dat juist tot hooger volmaaktheid ons roepen moest.

Rekenschap van dit veranderd standpunt moet tot geruststelling der conscientie dus worden gegeven.

En dan sta hierbij op den voorgrond, dat *De Heraut* voor niemand wenscht onder te doen in waardeering van den kostelijken arbeid, door Dr. Van den Bergh voor het diaconaat verricht. Meer dan eenig ander is hij in Gods hand het instrument geweest om het diaconaat in onze kerken weer op te heffen uit het smadelijk verval, waartoe het in de Synodale kerk gekomen was.

Dr. Van den Bergh had een zeldzaam warm hart, dat met innerlijke ontferming bewogen was over de ellende en krankheden onzer maatschappij. Dieper dan anderen gevoelde hij, hoe schromelijk Christus' kerk haar roeping verzuimd had, om „olie en wijn“ te gieten in de wonden der ellendigen. En niet alleen als boetprofeet trad hij op om priesters en leviet hun schuld aan te zeggen, maar met het heilig ideaal van den Christus Consolator voor ogen, wist hij onze diakenen weer te prikkelen tot een hooger opvatting van hun ambt.

Dat hij daarbij uit reactie tegen de lauwheid en onverschilligheid, waarmede in de Hervormde kerk het diaconaat was opgetreden, soms te ver ging, aan het diaconaat een roeping en arbeidsveld voorschreef, die van de krachten der diaconie te veel vergde, wordt thans wel algemeen erkend. Maar zonder dien Ella's ijver zou het diaconaat uit zijn doodslaap nooit zijn opgestaan, en aan de verdiensten van Dr. Van den Bergh, doet dit beter inzicht in niets te kort.

Trouwens Dr. Van den Bergh zou in bevestigende bescheidenheid de eerste zijn geweest, om aan onze diakenen toe te roepen, dat niet *zijn* woord en *zijn* opvatting, maar alleen het Woord van God voor hun conscientie heeft te beslissen.

De vraag kan en mag dus alleen zijn, of de Schrift metterdaad aan het diaconaat een zoo ruim arbeidsveld toeschrijft, als br. Grootveld en anderen met hem dit meenen. Al is het diaconaat in dezen specialen zin uit de praktische behoefte der eerste Christelijke gemeente geboren, het is toch een instelling van Christus, die reeds in den eersten kring der discipelen één hunner met de zorg voor de barmhartigheid belastte, en later, door den nood zelf, zijn apostelen er toe gebracht heeft, om uit het algemeen apostolisch ambt het diaconaat af te zonderen. Het diaconaat als ambt door Christus ingesteld, blijft dus te allen tijde gebonden aan de voorschriften, die Christus als Koning zijner kerk voor dit ambt in zijn Woord gaf. Daarin ligt de lastbrief voor het diaconaat, en al wat buiten dien lastbrief gaat, behoort niet in eigenlijken zin tot dit ambt.

Nu heeft broeder Grootveld volkomen gelijk, dat de taak van het diaconaat ligt op het terrein van het natuurlijke leven. In tegenstelling met het ambt van den prediker, die het Woord heeft te bedienen, en van den ouderling, die geestelijke toezicht over de kudde heeft te houden, heeft de diaken de roeping, in de stoffelijke nood en behoeften van de armen der Kerk te voorzien. Wel blijft hier een scherp geteekend onderscheid tusschen de algemeene liefdadigheid, die uit het natuurlijke leven opkomt, en de Christelijke barmhartigheid, die een heilig karakter draagt. Ook gaat de roeping der diakenen in die

stoffelijke verzorging niet op, maar zegt ons bevestigingsformulier terecht, dat de diakenen ook met troostelijke redenen uit het Woord Gods den armen en ellendigen hulpe moeten bewijzen. Maar hoofdzaak van hun ambt is en blijft toch, dat zij de gaven der rijkere hebben in te zamelen en uit te deelen aan hen, die waarlijk behoeftig zijn.

Maar hoe grif dit ook wordt toegestemd, br. Grootveld vergeet, dat dit noch door Ds. Klaarhamer noch door ons werd ontkennd en dat het in geding zijnde vraagstuk daardoor niet wordt opgelost. Ook al ligt toch de roeping van het diaconaat grootendeels op het terrein van het natuurlijk leven, daarmee is geenszins gezegd, dat de diaconie voor *alle* nooden en *alle* behoeften van het natuurlijk leven heeft te zorgen. Een der eerste eischen der hygiëne in onze dagen is, dat het lichaam behoorlijk moet gereinigd worden. Volgt hier nu uit, dat de diaconie te zorgen heeft voor kuipbaden, kosteloze zwembadplaatsen enz.? De vaak zoo gebrekkige woningen onzer arbeiders roepen vooral in onze groote steden dringend om verbetering. Wil dit nu zeggen, dat onze diakonien overal arbeiderswoningen moeten bouwen, waar onze arbeiders beter worden gehuisvest? Voor de zwakke kinderen uit de steden, met hun door slecht voedsel ondermijnde en scrophuleuse gestellen, is niets beter dan een verblijf in een kinderkolonie aan onze zee-stranden. Moet daarom de diaconie elk jaar zorgen, dat heel deze kinderbevolking haar vakantie te Zandvoort of Scheveningen kan doorbrengen? Onze dooven en blinden, onze idioten en krankzinnigen, onze zenuwlijders en epileptici hebben een aparte behandeling nodig, die vaak in het eigen gezin hun niet geschonken kan worden. Volgt hieruit, dat de diakonien elk voor zich of gezamenlijk gestichten hebben op te richten, waar deze ellendigen kunnen worden verpleegd op de meest doeltreffende wijze? En waar we hier nog slechts enkele van de nooden van het natuurlijk leven opnoemen en we zoo voortgaande kolommen zouden kunnen vullen, wie voelt daar niet, dat zelfs een diaconie, die over vorstelijke fortuinen te beschikken had, toch machteloos zou zijn om voor al de ellende en kwalen van het natuurlijke leven bijstand te bieden.

In de Schrift wordt de taak der Diaconie dan ook nergens zoo ruim en alles omvattend ons voorgesteld. Zelfs de plaats, waarop br. Grootveld zich beroept, getuigt eer tegen dan voor zijn standpunt. In Hand. 6 wordt wel gezegd, dat de diakenen de zorg voor de tafelen hadden, maar die zorg strekte zich alleen uit tot de *weduwen*. In Rom. 12:8 is uitsluitend sprake van het *uitdelen* der gaven aan de armen als de taak der diakenen. En nergens wordt in het Nieuwe Testament er één woord van gerept, dat de diakenen bijv. de roeping zouden hebben om de kranken te verplegen. Veleer zou uit hetgeen Jacobus in zijn zendbrief schrijft V. 14, volgen, dat dit tot de taak der ouderlingen behoort. Natuurlijk wil dit niet zeggen, dat de diakenen niet zorgen mogen voor een kranken *arme*, dat hij goede medische hulp en verpleging krijgt, maar dan ligt deze zorg op hun weg niet omdat deze persoon *krank* is, maar omdat hij *arm* is en door zijn armoede niet voor zich zelf zorgen kan.

De opmerking zou hietgeen kunnen gemaakt worden, dat toch in het begin der Reformatie het diaconaat in breederen zin werd opgevat. Calvijn te Genève heeft in zijn *Ordonnances Ecclesiastiques* twee soorten van diakenen onderscheiden; de eersten, die voor de armen te zorgen hadden; de anderen, die de kranken hadden te verplegen. Ook in de artikelen op het Convent te Wessel vastgesteld, is deze onderscheiding overgenomen. Maar onze latere kerkenordeningen hebben wijselijk deze onderscheiding laten vallen, en noch in het bevestigingsformulier noch in onze kerkenordening is van dit tweeledig diaconaat meer sprake. De praktijk heeft spoedig genoeg geleerd, dat dit diaken-ziektenoppasser-ambt niet vol te houden was.

Maar toegestemd een oogenblik, dat Calvin en de vaders te Wessel in dit opzicht juist hadden gezien, wat echter uit Gods Woord stellig niet te bewijzen valt, dan is hiermede voor wat br. Grootveld e. a. willen, nog niets gewonnen. Calvijn had in Genève diakenen, die metterdaad *zelf* de zieken gingen verplegen en tot in de pesthuizen binnendrongen om daar hulpe te verleen. Rekenen men de ziekenverpleging tot de diaconale roeping, dan is dit de eenige juiste consequentie. Dan moeten de diakenen een cursus van voorbereiding voor de ziekenverpleging doormaken, voor deze taak apart worden opgeleid en zich geheel aan dit werk toewijden. Maar in geen geval kan deze diaconale roeping dan vervuld worden doordat diakenen gestichten oprichten, waar niet zij zelf, maar ziekenverplegers of verpleegsters dien arbeid voor hen verrichten. Het eigenaardige van het ambt in Christus Kerk is toch, dat het nooit aan andere bij wijze van mandaat kan worden overgedragen. Een predikant kan niet een ander aanstellen, om in zijn plaats het Woord en de sacramenten te bedienen. Een ouderling mag het huisbezoek niet aan een wijkbroeder overdoen. En evenmin mag een diaken, wanneer hij tot ziekenverpleging van Godswaage geroepen is, volstaan met een sanatorium voor longlijders of een gesticht voor krankzinnigen op te richten, waar anderen de kranken verplegen.

Waar, voorzover ons bekend is, geen onzer diakenen er over denkt om het ambt van zieken-ziektenverpleger, gelijk Calvijn dit wilde, weer in het leven te roepen, maar de vraag uitsluitend hierover loopt, of het volgens Gods Woord de roeping van het diaconaat is, dat dit gestichten tot verpleging van krankzinnigen, idioten, longlijders enz. zal oprichten, daar kan het antwoord niet anders dan ontkennend zijn. Vooreerst, omdat in

Gods Woord schouders der twee, diakenen de diakenen zelf vullen hebben zouden mogen. Hieraan zij verstand nog.

De Christe particularit init geroepen wort haar krachten haar eigenlijke. Wanneer de christelijk om Kerkeraad ge oprichting van zorgen. En de verpleging epileptici, long breekt, door voor de ellen Ze doet dit stichting en dit uit haar of aan haar omdat het el nog te zwak.

Maar zood waakt en kr zorg op zich zich van dit onze groote te Zeist, te Zuid-Laren, t initiatief ont van een gez meenschaps de kerk deze en niet voort niet tot haa

Het overzied Kerkbode van School gaf, ve

De Synode i School het ges migen gaven d de meerdere e heid. Ondersch sterdam, als h den invloed de ook het meest gelui om men deren weer ve stadje waar d met menschen gen de gevaren zijn. Eendelijk derheid van st Franker als p Maar nauwel staande de ver de ouderlingen gemeente, niet op het genom school te Ds. leeraar, Ds. V. Ds. Geselle Mo op te richten de Kerk van A De Kerkeraa eens aan de Sy dat hij het vo noemde hoopde des Woords he gedeelte van h de Theologisch richt.

Na het inkon werd de zaak v wogen. En als was, dat de S niet durfde af toeh evenmin. deren bleef d School tot sta Met te mee daarom nog in meeting der C tot oprichting t aan verbonden voorsiel, bij a Mackay toegel geen ingang v dat men recht de landshooge komen tot d aldaar en tot k faculteit. Tot van een Semin niet te bewege crisis te rullen Deze houding al Wormser se was, wanneer tevens een k staat voor hem toekomst, die door haar te heid toch was zich in verban Geindheid. I king zelve so begon Wormse het jaar 1849, tijdschrift der reeks over de vele geloofv tting toch on naar zijn ove aan de bekron nen het aansij heil dan in i Kerk omvat richting kome bedacht om i tegenover het inrichting ope als een steun van allen, die Gescheiden waren het alt afval van het en verscheiden Maar aanperli niet leven k schappelijke v warning, een stelling voor kon de Herv Afgescheiden gescheiden. Gereformeerd. Hervormde K getrouwd ware Hervormden i Gereformeerd de Afgescheid dus beiden v Gereformerd niet-gescheid van de eenhel Zoo, en zo in zijn theoor woord, en zo verwezenlijken